

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 21 nr. 6

Foreningen for kirkegårdskultur

Nye medlemmer

Menighedsråd:

Tirstrup, Østjyll.

Personlige:

Graver Knud Matthiesen, Skjern.

Kirkegårdsgartner Bay Skovgaard, Platanvej 17, V.

Udenlandske:

Sarpsborg parkvesen, Norge.

Årsmøde og generalforsamling 1963

Efter interne drøftelser og middag på Hotel Prinsen indledtes møderne med at vor formand, domprovst *Carl Bay*, tirsdag aften holdt et inspirerende foredrag om folkekirken og kirkens indre liv.

Onsdag den 12. juni begyndte med morgensang i Roskilde Domkirke, hvor domprovst, dr. theol. *H. Østergaard-Nielsen* talte, hvorefter kirkegårdsinspektør *Hans Rønø*, Roskilde, gennemgik kirkens historie i store træk og ledede en rundgang til kapellerne.

Ved generalforsamlingen i Konventsalen blev biskop *G. Schiøler*, Roskilde, valgt til dirigent efter bestyrelsens forslag.

Formanden, domprovst *C. Bay*, Ålborg, indledte med at takke Roskilde kirkebestyrelse for værtskabet samt bød de to norske gæster, kirkegårdskonsulent *Karen Reistad* og bygartner *Skinnarmo*, velkommen.

Dernæst mindedes formanden i varme ord afdøde kirkegårdsinspektør *Jens Gravesen*, Svendborg, og stenhuggermester *Knud Knudsen*, Holbæk.

I sin beretning kom domprovsten ind på, at menighedsrådene burde melde sig ind i foreningen i langt større antal end det er tilfældet, samt at flere burde bestille ekstraparter af Vore Kirkegårde, som i det foregående år var udkommet i 4 hefter med 1150 eksemplarer pr. hefte.

Foreningen tæller nu 163 menighedsråd, 24 organisationer, 368 personlige og 98 udenlandske medlemmer.

Nævnt blev tilskuddet fra kirkeministeriet på kr. 2000, men samtidig beklagedes at landbrugslotteriet havde nedsat sit tilskud til kr. 1000, hvilket beløb man ville forsøge atter at få hævet.

Formanden kom ind på spørgsmålet „Kirkegårdskonsulenter“ og det misvisende i at kir-

kegårdsanliggender skal gå gennem de kgl. bygningsinspektører, som ikke kan siges at være tilstrækkeligt orienterede i sådanne spørgsmål og hvorledes man havde konsulenter indenfor alle andre grene indenfor kirken.

Kassereren, kirkegårdsinspektør *V. Rud Nielsen*, Horsens, forelagde regnskabet og budgettet for såvel forening som forlag (se side 42).

Både formandens og kassererens beretning blev godkendt.

Havearkitekt *Johs. Tholle* talte som redaktør om bladet og motiverede forslaget til kontingentforhøjelse med, at bladet ellers ville blive yderligere nedskåret.

Kirkegårdsinspektør *A. Falmer-Nielsen*, København, mente at den foreslåede forhøjelse var for lille og foreslog at det kom til at stige fra kr. 10 til kr. 15, hvilket blev vedtaget af generalforsamlingen. Kontingentet blev sat til kr. 15 for personlige og kr. 18 for udenlandske medlemmer samt kr. 20 for menighedsråd + kr. 15 for ekstra numre af Vore Kirkegårde.

Trädgårdsarkitekt *G. V. Walberg*, Malmø, mente bladet burde ha' større udbredelse i Sverige og foreslog at foretage et fremstød bl. a. ved at sende det til pastoratsforeningen.

På valg var 5 bestyrelsesmedlemmer, hvoraf provst *J. Exner*, Hald, kirkegårdsinspektør *Hans Rønø*, kirkekasserer, fuldmægtig *A. Skytt*, Haderslev, samt havearkitekt *Johs. Tholle* blev genvalgt.

Nyvalgt blev kirkegårdsinspektør *A. Falmer-Nielsen* og stenhuggermester *M. Brinkløv*, Slagelse.

Til nyt medlem af redaktionsudvalget blev indvalgt kirkegårdsinspektør *Jørgen Jørgensen*, Frederiksberg.

Som revisor blev valgt kirkegårdsbestyrelsens formand i Horsens, blikkenslagermester *Jensen*, medens det blev overladt til stenhuggermestrene at udpege den anden revisor.

Under „Eventuelt“ ønskede kirkegårdsinspektør *H. D. Ørsted*, Holbæk, mere propaganda og stenhuggermester *L. Rosendal*, Kgs. Lyngby, omtalte et møde mellem Nordens stenhuggermestre.

Havearkitekt, lektor *G. Boye* holdt derefter et foredrag over emnet: Kirkegården fra havearkitektens synsvinkel. *G. Boye* kom i sit foredrag ind på den hårdhændede regulering af landsbykirkegårdene, og hvorledes man mange steder havde taget deres specielle ka-

rakter bort ved at omskabe dem efter bykirkegårdenes forbillede. I stedet for regulering burde man så vidt gørligt udvide og derved lade den gamle del af kirkegården stå urørt. Ved de store bykirkegårde ligger misèren ofte i at store smukke alléer ligesom ikke fører mod noget, en kirke eller et kapel, blot skærer kirkegården i stykker. G. Boye fremhævede, hvordan *G. N. Brandt* gennem sit arbejde med Mariebjerg Kirkegård havde påvirket alle de senere års kirkegårds konkurrencer, og hvor kun få har evnet at bygge videre på de gjorte erfaringer. Foredraget mundede ud i, at vi i dag står uden forbindelse med fortiden og uden fast målsætning fremover.

Efter frokost var Hans Rønø, først ved en kort orienterende oversigt over Roskildes kirkegårde og siden ved rundturen til disse, en højst charmerende og vel funderet cicerone.

Vi kunne intet have undværet fra de ældste udgravninger på byens torv til atomtidens Risø, afbrudt af korte ophold på de smukke, gamle kirkegårde.

Ved kaffen takkede frk. Karen Reistad for Vore Kirkegårde, der også for hende havde stor betydning.

Jørgen Jørgensen.

Dødsfald

Det er med vemod, vi indenfor „Foreningen for Kirkegårdskultur“ har modtaget meddelelsen om kirkegårdsinspektør *Jens Gravesens* død. Han hørte til pionererne indenfor vor forening og var nu den sidste af foreningens stiftere i 1920. I mere end 40 år har han med levende interesse været et meget aktivt medlem, for hvem foreningens arbejde lå stærkt på sinde, og som altid gav udtryk for det med ildhu og varme og ved trofast deltagelse i årsmøderne.

I en „menneskealder“ har han haft sin gerning som inspektør ved kirkegården i Svendborg. Ved årsmøder i byen har vi haft lejlighed til at konstatere, at disse kirkegårde er i mønstergyldig orden. Men hvorledes skulle det også kunne være anderledes, når arbejdet var lagt i hænderne på en mand af *Jens Gravesens* støbning. Og det er beundringsværdigt, at han med livskraft og varme kunne blive stående i sin livsgerning lige til sin død over 80 år gammel.

Når jeg tænker på *Jens Gravesen*, som jeg mødte — og man glemmer ham ikke, når man har skiftet ord med ham, også om andet end kirkegårdsproblemer — ser man billedet af

Årsregnskab 1. april 1962—31. marts 1963

Indtægter:		Budget:	
Kassebeholdning pr. 1.4.1962	kr. 896,03	kr. 900,00	
Kontingenter	kr. 10.014,98	kr. 9.550,00	
Tilskud:			
Kirkeministeriet	kr. 2.000,00		
Landbrugslotteriet	kr. 1.000,00	kr. 3.500,00	
Renter	kr. 36,94	kr. 50,00	
	<u>kr. 13.947,95</u>	<u>kr. 14.000,00</u>	
Udgifter:			
Kontorudgifter	kr. 1.559,76	kr. 1.500,00	
„Vore Kirkegårde“	kr. 8.812,27	kr. 7.000,00	
Møder og foredrag	kr. 2.675,38	kr. 3.700,00	
Diverse	kr. 229,85	kr. 500,00	
Kassebeholdning pr. 31.3.1963	kr. 670,69	kr. 1.300,00	
	<u>kr. 13.947,95</u>	<u>kr. 14.000,00</u>	

Horsens, den 3. april 1963.

Volmer Rud Nielsen.

Regnskabet er gennemgået efter kassebog og kassebilag, og man har intet fundet at bemærke.

København, den 21. maj 1963.

A. Falmer-Nielsen,
kirkegårdsinspektør.

Knud Andersen,
stenhuggermester.

en markant skikkelse. Man lagde mærke til skikkelsen, når han tonede frem, og man lyttede gerne til hans ord. Der var ildhu i ordene, varme i blikket og stor venlighed i den personlige omgang.

Det var et hårdt slag for ham, da han mistede sin hustru. Han talte så smukt om sit tab, men jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvordan han alligevel fastholdt troen på livet.

Vi vil savne ham iblandt os — og ære hans minde!
Carl Bay.

Den tidligere inspektør ved Frederiksberg ældre kirkegård *N. M. Nielsen* er avgået ved døden, 85 år gammel. Nielsen var i sin tid isenkræmmer og medlem af Frederiksberg kommunalbestyrelse, da han ved en bestyrelsesbeslutning af 20.12.1928 kom til at springe ind i inspektørstillingen både for den nævnte kirkegård og for krematoriet på Søndermark kirkegård samt med pligt til under vacance at lede alle 3 kirkegårde i kommunen, — en stilling, som han udfyldte på en god måde og lønneses smukt for.

Guds fred med vore døde. —

Fødselsdage

Kirkegårdsinspektør, cand. hort. *Hans Rønø* fejrede den 8/5 sin 60 års fødselsdag, og vi bringer *post festum* vore lykønskninger. Fødselaren er velkendt i vor forening, hvis bestyrelse han længe har siddet i, og hvor han en tid også var kasserer, ligesom han stadig er den ene af vore 2 repræsentanter i fællesrådet for havekultur og landskabspleje. I Roskilde og udenfor denne by høster han megen ros for sin kirkegårdstjeneste og arbejde i Roskildensersamfundet, Industriforeningen og meget mere, foruden at han har redigeret Odd-Fellow-Bladet. Af kirkeministeriet har han været valgt som præstegårdshavekonsulent — en opgave, der har ført ham landet rundt.

Den 11. juli er 70-årsdagen for billedhuggeren *Gunnar Hammerich*, der har været et trofast medlem af vor bestyrelse i en meget lang årrække og der på sin stilfærdige måde talt skulpturens sag. For sin bostavn Ærøskøbing er han *genius loci*, hvem man gerne spørger til råds og som selv gennem sit private museum og sin bopæl, palæet i Vestergade, tvillingen til det gamle apotek, sætter sit gode præg på eventyrbyen, der i stigende grad søges af turisterne. At han også driver byens biograf, undlader vi ikke at bemærke.

Hjerteligt tillykke. —

IGA 63

Udstillingen i Hamburg har nu åbnet sine porte under stor festivitas og vil sommeren igennem vise særudstillinger. Det anbefales for dem, der er særligt interesseret i kirkegårde, at besøge Hamburger Zentral-Friedhof i Ohlsdorf.

Nærmere oplysninger gives ved udstillingens hovedindgang, hvor der kan udleveres en speciel brochure — eller skriv derom til: IGA 63, Hamburg.

Dansk Ligbrændingsforening

har valgt provst *N. J. Rald* til formand. Provsten har i forvejen en høj charge i det internationale organisationsarbejde på dette område.

Andre møder

13/14. maj holdt *Svenska Eldbegängelsesföreningen* sin kongres i Stockholm.

27/29. juni afholdtes Jahrestagung for *Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal e.V.* i Lübek. I denne forbindelse vistest en fotoudstilling om kirkegårde.

11/12. juni afholdt *Landsbygraverforeningen* sit delegeretmøde i Horsens.

19/20. juli holder *Anlægsgartnerforeningerne* nordisk sommermøde i Ålborg.

6/8. august finder *Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndares* kongres sted i Motala.

I september har *Foreningen af Kirkegårdsinspektører, Gravere og Gartnere ved Kirkegårde i Danmark* sit årsmøde på Hindsgavl.

Fra danske dagblade

13/3 Vestkysten: Grindsted kommune har fået tilladelse til at yde kommunegaranti for et lån på 200.000 til delvis finansiering af udgifterne ved anlæg af ny kgd. i Grindsted.

15/3 Herning Folkeblad: Kirkeministeriet har godkendt planerne til et kapel på Fjølstervang kgd.

17/3 Vendsyssel Tidende: På Sindal kgd. skal der opføres et kapel. Det skal stå med blågrå facadesten og tækkes med sorte falstagsten (arkt. kgl. bygningsinspektør *L. Teschl*, Frederikshavn).

17/3 Frederiksborg Amts Avis: Det bliver nødvendigt at udvide Ledøje kgd. (havearkt. *Johannes Tholle*).

19/3 Fredericia Dagblad: Der vil om kort tid fremkomme en skitseplan over et krematorium i Fredericia (arkt. *Henning Larsen* og havearkt. *Sven Hansen*, København).

20/3 Jydske Tidende: Der foreligger byggetilladelse til udvidelse af kapelbygningen ved Seest kirke.

21/3 Fyns Tidende: På Dansk Ligbrændingsforenings Odenseafdelings generalforsamling blev der udtalt, at krematoriet er for lille og at man ville rette henvendelse til byrådet for at få gennemført en udvidelse.

22/3 Holstebro Dagblad: Statens kunstfond har givet tilsagn om tilskud til en skulptur, der skal opstilles på Struer kgd. (billedhugger *August Keil*).

25/3 Ny Tid, Ålborg: Efter forlydende skal alle de tyskere fra 2. verdenskrig, som ligger begravet i Nordjylland samles på Ålborg søndre kgd.

26/3 Aarhus Stiftstidende: Ligbrændingsforeningen fører forhandling med Århus kommune om opførelse af et krematorium på Vestre kgd.

30/3 Aftenposten, Viborg: De 300 tyskere, der er begravet i Silkeborg skal sikkert flyttes til centralkgd. i løbet af 1964.

1/4 Frederiksborg Amts Avis: Ligbrændingsforeningen i Hillerød fremsætter ønsker om at få en fællesurnegrav og urnehal.

4/4 Aalborg Stiftstidende: Kirkegårdsbestyrelsen i Ålborg har vedtaget at udskrive en arkitektkonkurrence om et nyt kapel-krematorium på Østre kgd.

5/4 Aftenposten, Viborg: Der har været afholdt licitation over arbejdet på kapellet på Arnborg kgd. (arkt. *Johs. Knudsen*, Ikast). Arbejdet blev givet til: murer- og kloakarbejdet: *Manfred Sørensen*, Viborg, kr. 12.476; tømrer-, snedker- og blikkenslagerarbejdet: *R. Jacobsen*, Arnborg, kr. 11.176; malerarbejdet: *C. Pedersen*, Kibæk, kr. 689; el-installation: *L. Nielsen*, Kibæk, kr. 1.533; smedearbejdet: *E. Larsen*, Arnborg, kr. 3.000.

10/4 Skanderborg Amts Avis: Kredslæge *Bunkeflod*, Kjellerup, har i anledning af udvidelsen af Thorsø kgd. foretaget prøve af undergrundvandet, som viste sig tilfredsstillende.

17/4 Vendsyssel Tidende: Vraa-Em sogneråd har ført forhandlinger om udvidelse af sognekgd., selv om menighedsrådet mener, det først bliver aktuelt om 30—40 år, og 2 forslag vil blive sendt til kirkeministeriet.

23/4 Folkebladet for Randers og Omegn: Udvalget for parker og kirkegårde i Randers har fået kr. 6000 til færdiggørelse af nye gravstedsarealer på Nordre kgd.

27/4 Frederiksborg Amts Avis: Byrådsmedlem *R. Børgesen*, Hillerød, mener at kapel- og krematoriebyggeri må have fortrinnsret for andre offentlige arbejder under byggestoppet.

30/4 Præstø Avis: Kirkeministeriet har meddelt, at de 3000 m² jord, der skal bruges til udvidelse af Fuglebjerg kgd. kan eksproprieres efter den gamle lov om ekspropriation af kirkegårdsjord.

30/4 Randers Dagblad: Det er en nødvendighed, at Marie Magdalene kgd. bliver udvidet, hvordan vil menighedsrådet senere tage stilling til.

3/5 Berlingske Tidende: Byplanen for Tårnby sikrer jord til udvidelse af kgd. (havearkt. *Johannes Tholle*).

4/5 Vendsyssel Tidende: Projekt til kapel i Stenum er godkendt af amtet, samtidig har sognerådet afhændet jord til kgd.sudvidelse. 7/5 Holstebro Dagblad: Boligministeriet har givet igangsættelsestilladelse for den kapelbygning, der udgør første etape af udbygningen på Holstebro sygehus.

9/5 Ny Dag, Nyk. F.: Spørgsmålet om udvidelse af Stubbekøbing kgd. er indbragt for kirkeministeriet til udtalelse, om hvorvidt menighedsrådet kan ekspropriere den jord, der er nødvendig til udvidelse, dernæst skal planen udarbejdes af inspektør *Birksom*, Nyk. F. 10/5 Vendsyssel Tidende: Menighedsrådet i Taars har enstemmigt vedtaget den plan inspektør *V. Rud Nielsen*, Horsens, har udarbejdet til regulering af kgd.en.

17/5 Horsens Folkeblad: Spørgsmålet om udvidelse af Juelsminde kgd. er løst, idet godsejer *Herbert Schou* har skænket et smukt beliggende areal til formålet (inspektør *V. Rud Nielsen*, Horsens).

18/5 Vendsyssel Tidende: Fredningsnævnet for Hjørring amt har ønsket det projekterede kapel på Sindal kgd. flyttet længere mod syd og vest af hensyn til udsigten fra kgd.

Fra norske dagblade

1/3 Tromsø: Det er selvsagt ingen som har noe imot at kgd.en blir gjort vakker, men det er grunn til å påtale den måten skogryddingen blev utført på — kritik av rydding av skog på Hatteng kgd.

1/3 Jærbladet: Varhaug sokneråd har vedteke å få pussa opp den gamle kgd. ved sjøen på Varhaug (hagearkt. *Knut Fossa*).

2/3 Adresseavisen: Hvis kommunen ikke kan få jord til en ny kgd. på „Flåa“ i Verdal på minnelig grunnlag ved kgd.sområdet bli ervervet ved ekspropriasjon.

2/3 Aandalsnes Avis: Det låg føre skriv frå formannen i Vistdal sokneråd om kommune-styrets godkjenning til utviding av kgd. med ca. 1400 m².

11/3 Sogn og Fjordane: Balestrand formannskap bede om at utvidning av Tjugum kgd. må verta godkjend da det i dag ikkje finst ein gravplass på den gamle kgd. som er slik at den er tilrådelig å nytta.

12/3 Firda, Førde i Sunnfjord: Heradsagronom *Trengerfeid* arbeider med planane for vøling av kgd.en i Holmedal.

18/3 Sogn og Fjordane: Planen over Nes kgd. er godkjend av sognerådet og sendt til Luster heradsstyre (hagearkt. *Sveinung Skjold* og *Knut Fossa*).

21/3 Romsdals Budstikke: Utvidelsen av Røbekk kgd. med ca. 1200 m² er vedtatt av Bolsøy kommunestyre, men det vil bli nødvendig at søge om en ny utvidelse.

21/3 Romsdalsposten: Der er utarbeidet en ny plan for utvidelse av Åsskard kgd.

23/3 Bergens Tidende: Utbyggingen av Haukeland Sykehus vill etter de beregninger som er foretatt kreve at man må ta 3,5 mål av Møllendal kgd. Det kirkelige Fellesråd finner ikke å kunne sette seg imod forslaget.

26/3 Tønsbergs Blad: Departementet har nu godkjendte planer for kgd. på Presterød-rønningen.

30/3 Tidens Krav: Utvidelsen av Hov kgd. omfatter 7000 m² og vil koste 87.000 (kommunegt. *Tor Nilsen*).

2/4 Tønsbergs Blad: Ved Slagen kirke minker det på gravplass og man har bedt kommunen sikre seg et areal på nord- og østsiden av kirken.

2/4 Vestlandsnytt: Ikke fleire ledige gravplassar ved Moltu kgd. Svært lite høve till utviding.

6/4 Øfotens Tidende: Det er nødvendig å gå til opparbeidelse av en ny kgd. i Narvik ettersom de nåværende to kgd.e ikke vil dekke behovet for mer enn de nærmeste år.

17/4 Harstad Tidende: Andenes kgd. er for tiden sprengt og det er behov for en snarlig utvidelse.

19/4 Finnmark Tidende: Båtsfjord kommune-styre har besluttet at det skal anlegges ny kgd. i området mellom Skoleelva og Neptunelva.

20/4 Vestfold: Vallø kgd. restaureres.

22/4 Sogningen: Mur sett opp rundt kgd. i Hopperstad og snuplassen vert sett i skikkelig stand.

22/4 Levanger-Avisa: Formannskapet i Levanger har følgende sakar til behandling: 1) Nedlegging av gravkapellet i Levanger. 2) Bygging av krematorium event. i kjelleren under kirken. 3) Anlegg av ny kgd. derunder forslaget om en felles kgd. ved Alstadhaug.

25/4 Fremtiden: Skoger menighedsråd har fått

adgang av formannskapet til å disponere 30.000 kr. til igangsettelse av dreningsarbeid i sommer med henblik på utvidelse av Skoger kgd.

25/4 Bruvik: Hagearkitektarne *Kari* og *Anders* har arbeidd ut ein plan for restaurering og omvøla av kgd.en på Nesheim i Eksingedalen.

30/4 Agderposten: Bygartner *Alfinn Johnsen* opplyser at man nu holder på a planlegge en ny utvidelse av Arendals kgd.

30/4 Larvik Morgenavis: Misnøye i Stavern mot hugning på kgd.en. Felling av de gamle lindetrærne stoppet inntil formannskapet har drøftet saken.

3/5 Varingen, Nittedal: Utvidelsen av Nittedal kgd. kan nå ta til. Herredstyret bevilget kr. 15.000 til grøftning og oparbeiding av nytt areal.

4/5 Namdalens Folkeblad: Det vil nå bli satt i gang med utvidelsen af Statland kgd. med 1½ mål land. Samtidig vil der snart bli råd foretat utvidelse av Dun kgd. med 200 gravplasser.

Fra svenske dagblade

23/3 Norra Skåne: Kyrkogårdsbygget i Höör påbörjat. Anläggning för närmare 250.000.

3/4 Göteborgs-Posten: Spekulation i mark för ny kgd. Det mest oroande för kommunalmännen i göteborgsregionen är den pågående spekulation i mark och markpriser sade drätselchefen *Gösta Andersson*, måste det övervägas att införa expropriation.

27/4 Hallands Nyheter: Nytt kgd.sområde iordningställs i Kinnared, dett är ett ca. 1.500 m² stort område i direkt anslutning till nuvarande kgd.

Fra tidsskrifterne

Der Naturstein nr. 3: Ralph Beyer: Erbe und Idee in der Schriftgestaltung. Schriftgestaltung IX. — Nr. 4: Schriftgestaltung X. — Nr. 5: Schriftgestaltung XI. Grabmale von Bildhauer Konrad Barthelmess.

Deutsche Friedhofskultur nr. 3: Bewährte und vorteilhafte Technisierung im Friedhofs- und Beerdigungswesen. Arbeitstagung der Friedhofsgärtner in Freudenstadt. Der Friedhof als Stätte der Verkündigung. Neue Friedhofskapelle in Giessen-Klein-Linden. Pflanze und Denkstein im Massstab zur Grabstätte. Waldanemonen-Frühlingsboten für schattige Friedhofsplätze. — Nr. 4: Urnengrabfelder in zeitgemässer Gestaltung. Rationalisierung bei der Führung von Bestattungsnachweisen. Grabkreuze aus neuerer Zeit. Stauden mit lan-

ger Blütezeit sin für die Grabgestaltung unentbehrlich. Broecop-Zerkleinerungsmaschine für Friedshofsabfall.

Friedhof und Denkmal nr. 2: Von zwei ländlichen Friedhöfen in Niedersachsen. Friedhof Eschede-Neubelegung. Friedhöfe von Gestern und Morgen-gute Vorbilder und lähmende Praxis. Der Friedhof als stätte der Verkündigung.

Havekunst nr. 1: Teknologbyns kapell, Ot-näs, Finland.

Ignis nr. 3: Front mot spekulation i sorg. Eldbegängelsepionjär hyllades vid Krematorieinvigning. Prosten *Astrand* tog initiativet till Oskarshamns Krematorium. Småkyrkakrematorium i Oskarshamn. — Nr. 4: Minneslunden — den anonymes gravplats. Krematorium i Hongkong för tre religioner. Kring 1962 års eldbegängelsesiffror. Högaktuella ämnen vid SEF-konferens. Studieresa till tyska kyrkogårdar.

Kriegsgräberfürsorge nr. 2: Deutsche Gräber in Dänemark.

Kunst und Stein nr. 3: Ein berühmtes Grabmal in Hindelbank.

Landsbygraveren nr. 3: Lolland-Falsters Stiftsovrighed, Nykøbing F. (takster for renholdelse, gravkastning m.m.) Vi snakker om det 8 (beskæring af roser, kompost, gødning, græssets pleje). — Nr. 4: Vi snakker om det 9 (ukrudtsbekæmpelse (kemikalier) forsømte grave). Hvad vil vi (fremskridt på det økonomiske). Cirkulære om regulering af honorarer til kirkebetjening uden for København og Frederiksberg. Lidt forskelligt (gravkastning m.m.). Vinteren gi'r stilhed (betragtninger over tidligere lønninger). Konsulent (tanker angående konsulent for kirkegårdene). — Nr. 5: Vi snakker om det 10 (nummerering af afdelinger og gravsteder, sunkne grave, sommerblomster). April (forårsarbejdet). Rationalisering, Modstand og Utak. Lidt om kirkens rengøring.

Steinmetz und Steinbildhauer — nr. 3: Das Wort auf dem Grabmal als Sinndeutung des Todes XIII. — Nr. 4: Wirkungsvolle Gliederung der Felder mit Reihengräbern in Düsseldorf. Christliche Begräbnisstätten in unserer Zeit — Der Friedhof als Stätte der Verkündigung. — Nr. 5: Das Wort auf dem Grabmal als Sinndeutung des Todes XIV.

Sten nr. 1: Vackrare gravvårdar. Kyrkogårdens funktion. Gyllene Snittet i segerförslaget.

Fra det faglige bogmarked

Hakon Lund: Danske Haver i det syttende og attende Aarhundrede. 88 s., 72 fig., Kunst i Danmark, Gyldendal 1963. Kr. 16,00.

Forfatteren og forlaget har megen ære af denne bog, der i serien kunst i Danmark giver en haveepoke en pæn plads. Forfatteren, der er bibliotekar ved kunstakademiet, har et godt greb om emnet og har kunnet fremtrylle en mængde meget talende kort og har leveret nogle dejlige fotografiske illustrationer til bogen. Denne omfatter tildels en rig periode i dansk havekunst, og forfatteren opnoterer ikke med urette året 1720 som et skæbneår, hvor nogle dejlige fotografiske illustrationer til bøger eller påbegyndt. Det er den store havekunst, der omtales, — hovedsageligt slotshaver, men dog også enkelte herregårdshaver, og han viser en stor indlevelse i emnet, der iøvrigt begynder med en hyldest til havedyrkingen, havekunstens forudsætning. Under ordforklaringen s. 86 har forf. et: ah-ah som udtryk for et overraskende udsyn fra en have ud i landskabet, — det turde dog være: ha, ha, i stedet. Det er en bog, man meget gerne vil ha til at pynte i samlingen af litteratur om dansk havekunst.

Eigil Kiær: Haven i Billeder. 110 s., talr. illustr. Gyldendal 1963, kr. 25,50. Det står ingen steder, at forfatteren i 1956 på andet forlag har udgivet en bog med akkurat samme titel og med anvendelse af en del af de samme billeder. En sammenligning falder imidlertid ud til fordel for den sidst udkomne med undertagelse af prislaget. Det er en nydelig bog med en mængde billeder og anvisninger, som er meget nyttige, — samlet i 10 kapitler. Motiverne er velvalgte og teksterne ofte fint formede og inspirerede, f. ex. til *Henry Heerups* sten og flere andre steder. Det er en udmærket bog for kræsne og krævende haveejere og andre.

Dansk Ligbrændingsforening. Årsskrift 1963. 54 s., Kbh. 1963. Under en tremands redaktion følger denne beretning smukt i de sidste års spor med den af nu afdøde *H. P. Sørensen* indledede opsætningsmetode. Det fremgår af beretningen, at Danmark følger godt med i ligbrændingstanken, kun distanceret af England, samt at i flere af vore byer med krematorium er ligbrænding blevet den gængse jordfæstelsesform. Flere avhandlinger vækker interesse.

Asger Klougart: Altan og atrium. 76 s., J. Fr. Clausen, Kbh. 1963. Kr. 10,75. Det er det førstnævnte emne, der dominerer på de 68

sider, og atriummotivet skønnes nærmest at være et påhæng. Men såvel for altaner som for terrasser og gårde gives der mangfoldige gode råd og fortælles om en mængde planter, som gør det muligt at få noget kønt frem til alle 4 verdenshjørner. Vel at mærke, hvis man følger forfatterens råd og sørger for en god og omsorgsfuld vedligeholdelse af det plantede.

Gustav Allinger: Das Hohelied von Gartenkunst und Gartenbau 150 Jahre Gartenbauausstellung in Deutschland. 168 s., Parey, Berlin u. Hamburg 1964. 48 DM. Bogen er skrevet af en, der i første række har levet med i udstillingernes udvikling i mere end én generation og som både derved og ved anden havekunstnerisk og litterær virksomhed har præget tysk havekunst. Den er derfor pålidelig at gå til og rummer et væld af 140 kendte og ukendte billeder. Også IGA 63 er kommet med, og der er balanceret uden om nazisyntomer. Det er virkelig en højsang til tysk havekunsts ære.

Norsk Kremasjons Forening. Årsberetning 1962 (duplikeret). Af beretningen fremgår det, at der i 1962 er blevet taget et nyt krematorium i brug, Lademoen i Trondheim. Ved Norges 29 krematorier var det samlede antal krematorier i 1962: 7.267 mod 6.675 i 1961, kremationsprocenten er steget til 21,41 % fra 20,28 %.

J. J.

Gustav Rohlf: Die Friedhofsgärtnerei. 338 s., ill., indb., Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1963. DM. 36,80.

Denne virkelig oplysende og gennearbejdede håndbog berører og giver næsten fyldestgørende forklaring på alle spørgsmål, der har tilknytning til driften af kirkegårde.

Bogen er udmærket disponeret med hensyn til indholdsfordeling. Den er trykt på godt papir med velvalgte illustrationer. Gennem en kort historisk oversigt kommer bogen ind på sit egentlige formål, driften af kirkegårde gartnerisk såvel som administrativt.

Der foretages en gennemgang af gravsteds typer og deres betydning for helheden samt monumenters og beplantnings samspil for at opnå en harmonisk virkning. I samme forbindelse bringes skitser af gravsteds typer, dog lidt vel stereotype, med opgivelser af priser (udregnet efter 1962-priserne) på vedligeholdelse samt de årlige udgifter ved plantning af årstidens blomster.

Beplantningens betydning for både kirkegård og gravsted bliver med rette fremhævet i forbindelse med en vurdering af de skader klimaet kan forårsage på de enkelte plantearter og sorter.

En væsentlig del af bogen beskæftiger sig med den administrative og arbejdsmæssige drift af kirkegårde. Der vises et fyldigt udsnit af hvilke maskiner, der i dag står til rådighed, samt hvorledes de bedst udnyttes. Rigt spækket med tabelopstillinger gennemgås udførligt arbejdskraftens udnyttelse, hvorledes arbejdet disponeres, omkostningsniveauet ved de enkelte arbejder, samt meget omhyggelige og minutøse beregninger af hvert enkelt stykke arbejdes forbrug af arbejdstid.

Der ligger et meget stort arbejde bag denne bog, og redaktøren har formået at få de enkelte medarbejdere til at give et virkeligt instruktivt og oplysende billede af det arbejde, der udføres på en kirkegård.

J. J.

J. E. Ohlsens Enke, det fine gamle frøfirma, har udsendt et nyt frøkatalog med mange gode og nye ting i.

Miles Hadfield: Gardens. Pleasures and treasures. 4°, 128 s., Weidenfeld & Nicolson, London 1962. 27/6.

Forfatteren skal være en af de britiske ledende autoriteter på det have-historiske område, og han har fået en nydelig bog ud af det, — en tekst der favner østens og Europas havers historie i korte træk og forsynet med både sort/hvide og farvelagte illustrationer, hvoraf nogle er velkendte. Der sluttes af med et kapitel om drivhuse og klippehaver. Med titlen: haver og undertitlen: fornøjelse og kostbarheder (værdier), er man jo ikke bundet til noget program, og det historiske skønnes også behandlet ganske personligt og utraditionelt.

Tegltaget. 19 s. Teglintustriens tekniske tjeneste, nr. 6. København 1962. Kr. 2,—.

Pjecen er tilrettelagt af arkitekt MAA *Naur Klint* og behandler emnet tegltagets udseende gennem billedvalg med supplerende tekst. Pjecen, der især henvender sig til den lille bygherre, omhandler kravene til et tag og lægger ikke mindst vægt på tagets udseende. Det understreges, at valg af tagdækningsmateriale er valg på langt sigt, hvor hensyn til udseende, egenskaber, vedligeholdelse og handelsværdi må overvejes. En instruktiv lille bog med et meget fint billedmateriale.

Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, har fremsendt sit katalog over fagbøger indenfor gartneri og havebrug. Alle fagområder er her repræsenteret i denne bogliste, der samtidig giver en anmeldelse over bøgerne.

Arbeitskalender für Friedhofsgärtner 1963. Bernhard PatzerVerlag und Druckerei, Berlin.

En lomme- og opslagsbog, der oplyser om, hvad der i det kommende år vil blive afholdt af møder, udstillinger og kursus om kirkegårde og beslægtede emner i Tyskland.

Desuden bringes artikler om uddannelse med liste over højere gartnerskoler, oplysninger om organisationsforhold, kritik af afholdte udstillinger i det forløbne år samt artikler med plantebeskrivelser suppleret med plantelister.

En lille bog der næsten kan svare på alt.

Resolutioner m. m.

(Fortsat fra s. 24)

Endvidere må ministeriet være tilbøjeligt til at mene, at dispositionsretten til gravstedet efter fru Rasmussens død må tilkomme Peter Rasmussens og Emilie Rasmussens børn af første ægteskab i forening.

Spørgsmålenes afgørelse henhører i sidste instans under domstolene.

Kirkeministeriets skriv. af 8/6 1960 (til stiftsøvrigheden over Fyens stift) om, **hvorvidt der skulle foretages provstesyn over et sindssygehospitals kirkesal og kirkegård.**

I en med stiftsøvrighedens erklæring af 7. august 1959 hertil indsendt skrivelse har provst for Vends herreds provsti N. N. forespurgt, om der skal foretages provstesyn over Middelfart sindssygehospitals kirkesal og kirkegård.

I anledning heraf skal man efter stedfunden brevveksling med direktoratet for statshospitalerne meddele til efterretning og videre bekendtgørelse for provsten, at kirkesalen i statshospitalet i Middelfart, da den efter de modtagne oplysninger ikke er indviet som kirke, ikke er undergivet det i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. § 32 ommeldte provstesyn.

Med hensyn til kirkegården ved det nævnte statshospital er ministeriet med direktoratet enig i, at denne derimod må falde ind under bestemmelserne i kgl. anordning om kirkegårde af 20. april 1953 § 32, således at kirkegården hvert 3. år — nu første gang i 1962 — underkastes eftersyn af provsten og en af provstiudvalget valgt bygningskyndig mand.

Penicillinmuld

er et muldrigt og formuldningsfremmende gødnings- og jordforbedringsmiddel med passende mængder plantenæring og mikronæring, fri for plantesygdomme, skadedyr og ukrudt. Giver planterne en kraftig rodudvikling og skuddannelse samt rigere blomstring.

Siden fremkomsten for 10 år siden er Penicillinmuld anvendt regelmæssigt på kirkegårde og i mange andre offentlige haver. Forbruget er stadig stigende på disse områder. — Penicillinmuld leveres i sække à 25 og 50 kg samt tonsvis i løsvægt.

Brochure tilsendes gerne.

Fås hos alle de førende firmaer.

Wm. Christensen Hovedvejen 116 . Glostrup . Telefon 96 16 90

I Sverige: **WEIBULLS HUMICILLIN**

BIRK PLANTE SKOLE

SPECIALKULTURER

Prydbuske i alle sorter og størrelser. Store partier af de mest anvendte, løvrigt alle planter til kirkegårde. Aflæg planteskolen et besøg.

VASSINGERØD PR. ALLERØD
TELEFON ALLERØD 1126 (03 271)